

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA MEDIASAVODXONLIK BO'YICHA KREATIV FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Annotatsiya. Mazkur maqolada bugungi kunda ta'lim tizimida ayniqsa pedagogik ta'limda mediasavodxonlikni takomillashtirishning nazariy asoslari haqida munozaralar yuritiladi. Maqolada boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalarida kreativ qobiliyatni rivojlantirish metodikasining nazariy asoslari va amaliy faoliyat jarayonida metodikani takomillashtirish haqida munozaralar yuritiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'limni axborotlashtirish pedagogik ijodkorlik, innovatsion faoliyat, kreativlik, media, boshlang'ich ta'lim, tahlil, modul, ta'lim tizimi, media vositalari.

МЕТОДИКА РАЗВИТИЯ КРЕАТИВНОГО МЫШЛЕНИЯ ПО МЕДИАГРАМОТНОСТИ У УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация. В этой статье обсуждаются теоретические основы повышения медиаграмотности в системе образования сегодня, особенно в педагогическом образовании. В статье рассматриваются теоретические основы методики развития творческих способностей у учащихся направления начального образования и обсуждается совершенствование методики в процессе практической деятельности.

Ключевые слова: информатизация начального образования педагогическое творчество, инновационная деятельность, креативность, медиа, начальное образование, аналитика, модуль, система образования, средства массовой информации.

METHODOLOGY FOR DEVELOPING CREATIVE THINKING ABOUT MEDIA LITERACY IN ELEMENTARY CLASS TEACHERS.

Abstract. This article discusses the theoretical foundations of improving media literacy in today's educational system, especially in pedagogical education. The article discusses the theoretical foundations of the method of developing creative abilities in students of primary education and the improvement of the method in the course of practical activity.

Key words: informatization of primary education, pedagogical creativity, innovative activity, creativity, media, primary education, analysis, module, educational system, media tools.

Tez o'zgarib borayotgan ijtimoiy voqelik ta'lim jarayonida yangi maqsadlarni, mazmunni, usullarni va texnologiyalarni hayotga olib keldi. Bu o'qituvchi gardaniga mas'uliyat yukladi. Bugungi kunda o'qituvchi nafaqat ta'lim beruvchi, balki o'z faoliyatida yangi tamoyillarni, o'qitish va tarbiyalash usullarini kashf etadigan, an'analarni yangiliklar, qat'iy algoritmlar va qoidalarni ijodiy izlanish bilan birlashtirgan, yangi axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanadigan tadqiqotchi vazifasini ham bajarishi kerak. So'nggi o'n yilliklarda mamlakatimizda turli xil maktab turlarini hisobga olgan holda boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirishning ko'p bosqichli, uzluksiz davlat tizimi shakllandi. Ta'lim tizimida o'qituvchilarning kasbiy faoliyatini shakllantirishning innovatsion shartlarini, uning madaniy an'analarni, axloqini va aholining haqiqiy ijtimoiy tuzilishini hisobga olgan holda turli xil yo'llar, shakllar, rivojlanish usullaridan boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy fazilatlaridan o'quv jarayonida foydalanish eng maqbuldir.

Ta'limni rivojlantirishning hozirgi bosqichida boshlang'ich sinflarni axborotlashtirishga toborako'proq e'tibor qaratilmoqda, chunki zamonaviy jamiyat hayotga kiradigan avlodga yangi talablarni qo'yadi. Siz ko'nikmalarga ega bo'lishingiz, o'z faoliyatingizni rejalashtirishingiz, muammoni hal qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni topishingiz, o'rganilayotgan obyekt yoki jarayonning axborot modelini yaratishingiz va yangi texnologiyalardan samarali foydalanishingiz kerak. Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarni media-axborot texnologiyalarida ishlash orqali ularning ta'limga qiziqishini rivojlantirish, mahalliy va xorijiy tajribalardan ko'rinib turibdiki, zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biridir. Media va axborot texnologiyalarini boshlang'ich ta'limga kiritish jarayoniga nisbatan quyidagi jihatlarni ajratish mumkin:

1. *Innovatsion faoliyat sharoitida o'qituvchilar ularning insoniy fazilatlari alohida ahamiyatga ega bo'lib, ular o'quv jarayonida qulay munosabatlarni yaratish uchun professional ahamiyatga ega bo'lgan shart-sharoitlarga aylanadi. Media va axborot texnologiyalari o'rganish obyekti sifatida.*

2. *Media va kompyuter turli fanlarni o'qitish vositasi sifatida fan darslari va boshqa darslarni qo'llab-quvvatlash vositasi sifatida.*

3. *Kompyuter bolani fikrlasahini rivojlantirish va tarbiyalash vositasi sifatida (psixologik va pedagogik vazifalarga muvofiq ishlab chiqilgan va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning aqliy va psixofiziologik rivojlanishini rivojlantirish qonunlariga asoslangan shaxsning ayrim xususiyatlarini rivojlantirishga bevosita yo'naltirilgan dasturiy ta'minotdan foydalanish).*

4. *O'quv va Real vazifalarni bajarish va turli xil tadbirlarni amalga oshirish uchun media texnologiyalaridan foydalanish.*

- media vositalari bolaning yangi obyektiv muhitining ajralmas qismiga aylanadi, bu tizimli rivojlanishni talab qiladi;

- ta'limning axborot texnologiyalari o'quv uslubiy tizimiga faol kiritilgan, uning tarkibiy qismlarini o'zgartirgan.

Bizning fikrimizcha, boshlang'ich maktabda media va axborot texnologiyalaridan foydalanishning quyidagi asosiy yo'nalishlarini ajratish mumkin:

Ma'lumki, pedagogik faoliyatda o'qituvchi faol, kreativ shaxs sifatida namoyon bo'ladi, u har doim maktab o'quvchilarining kundalik hayotini tashkilotchisi bo'lib xizmat qiladi, qiziqishlarni uyg'otadi. Sinfning pedagogik rahbariyati o'qituvchini ixtirochi, tezkor, qat'iyatli, har doim har qanday vaziyatni mustaqil hal qilishga tayyor bo'lishga majbur qiladi. O'tgan asr ta'lim tizimini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, pedagogik kreativlik nazariyasi asoslarini ishlab chiqishda turli xil faoliyat turlarida ijodiy jarayonning asosiy qonuniyatlarini o'rgangan sobiq sovet olimlari: L. S. Vygotskiy, S.L. Rubinshteyn, V. N. Pushkin, T. V. Kudryavtsev[1] va boshqalarning fundamental asarlarida kreativ jarayonning pedagogik faoliyatidagi mohiyatini tushunishga yordam beradigan turli bo'limlarni tahlil qilib o'rganishgan.

Pedagogik faoliyat o'qituvchidan doimiy ijodiy izlanishni talab qiladi. Kasbiy o'zini o'zi o'qitishning eng samarali usuli, o'qituvchini pedagogik ijodining fazilatlaridan biri, bu maktabning murakkab mavzusining ilmiy yoki uslubiy muammolaridan ma'lum bir jihatni ishlab chiqishdir. T. A. Vayzer boshlang'ich maktab o'qituvchilarining mediasavodxonlik faoliyatini o'rganishda innovatsion ishlarni bajarish jarayonida o'qituvchining o'zini o'zi rivojlantirish maktabning innovatsion jarayonining subyekti sifatida sodir bo'lishini ta'kidlaydi. O'qituvchining innovatsion kreativligi o'z faoliyatining yangi sifat xususiyatlarini shakllantirishga olib keladi[2].

Shunday qilib, u ong va kasbiy pedagogik faoliyatda izchillikni oshiradi ya'ni:

- maqsadlarni belgilashda, mazmunli va protsessual-uslubiy sohalarni tanlashda o'qituvchining erkinligi kengayadi;

- ushbu erkinlik ijodiy o'zini namoyon qilish huquqi sifatida tan olinadi-o'qituvchining ta'limning gumanistik, shaxsiy yo'nalishini amalga oshirishga yo'naltirilganligi ta'minlanadi;

- avtoritarizmni yengib o'tish, hamkorlikka munosabat, o'quvchi bilan muloqot qilish,

o'qituvchi va talaba o'rtasidagi pedagogik jarayonning barcha tarkibiy qismlarini (uning maqsadlari, vositalari, kutilgan natijalari, ularni baholash mezonlari va boshqalar) ishlab chiqishda hammualliflik qilish;

- pedagogik faoliyatning texnologik samaradorligi – o'z mualliflik huquqi, individual moslashtirilgan pedagogik tizimni qurish[3].

O'qituvchining innovatsion faoliyati turli xil kasbiy faoliyat turlari bilan bir qatorda ta'lim yo'nalishlari bo'yicha tadqiqot ishlari g'oyalarini ishlab chiqish va sinovdan o'tkazishni o'z ichiga oladi. Bu yerda asosiy kasbiy sifat ijodkorlikdir, ya'ni boshlang'ich sinf o'qituvchisining amaliy pedagogik faoliyatiga kreativ yondashishidir. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining uslubiy birlashmasi ishining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat bo'lishi mumkin:

- talabalar, o'qituvchilarning o'quv-tadqiqot ishlari texnologiyalarini ishlab chiqish va qo'llash;

- talabalar va o'qituvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish;

- jamiyatda o'qituvchilar va talabalar uchun yagona ta'lim jarayonini tashkil etish.

- Boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kreativlikni rivojlantirish uchun bizga ta'lim jarayonini axborotlashtirish ham muhim ahamiyatga ega shu sababli biz axborotlashtirish jarayoni haqida fikr yuritishimiz mumkin.

O'z navbatida, boshlang'ich ta'limni axborotlashtirish jarayoni quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

- talabalarning axborot madaniyatini shakllantirish;

- fanlarni o'rganishda yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish;

- o'qituvchining boshqaruv va ilmiy-uslubiy faoliyatida yangi axborot texnologiyalaridan foydalanish;

- boshlang'ich sinf o'qituvchilarini axborot texnologiyalari bo'yicha bilimlarini oshirish.

Shuni ta'kidlash kerakki, o'quv jarayonida asosiy rol boshlang'ich sinf o'qituvchisining shaxsiga, uning insoniy va kasbiy fazilatlariga qaratiladi. O'quvchi shaxsini rivojlantirish jarayonining rahbari va vositachisi sifatida e'tibor beriladi. Shunday qilib, pedagogik kreativlikni boshlang'ich sinf o'qituvchisining mediasavodxonlik faoliyatining tarkibiy qismlaridan biri sifatida ko'rib chiqishda vaqt va makon kontekstida dinamizm va harakatchanlikka e'tibor qaratish lozim. Shunday o'zgarmagan holda, ular doimiy ravishda o'qituvchining innovatsion faoliyatining tarkibiy qismlaridan biri bo'lgan yangi tarkib bilan to'ldiriladi.

Bugungi kunda boshlang'ich ta'limda mediasavodxonlik juda ahamiyatlidir. Birinchidan, media vositalarini o'rganish maktab o'quvchilarining tafakkurini rivojlantirish uchun katta ahamiyatga ega. Psixologlarning ta'kidlashicha, hayotda odam uchun ba'zida u ega bo'lgan bilimlar to'plami emas, balki rivojlangan fikrlash, tahlil qilish, olingan ma'lumotlarni umumlashtirish va qaror qabul qilish qobiliyati muhimdir. Bundan tashqari, ma'lumki, fikrlash uslubi boshlang'ich sinf o'quvchilarida shakllana boshlaydi (mantiqiy fikrlash), uning rivojlanishi uchun maqbul yosh 5-12 yosh. O'quv jarayoni mantiqiy va majoziy fikrlashni rivojlantirishni birlashtiradi, bu grafik va tovush vositalaridan foydalanish orqali namoyon bo'ladi. Ikkinchidan, axborot texnologiyalari boshlang'ich maktabda o'quv va kognitiv faoliyatni faollashtirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi va shu bilan informatika fanini rivojlantirishni amalga oshirish uchun qulay psixologik sharoitlarni yaratadi. Ulardan asosiylari-darslarning o'yin shakllaridan keng foydalanish, talabaning kompyuterda ishlashining yuqori avtonomiyasi, multimediya vositalaridan faol foydalanish, raqobatbardosh psixologik muhitni yaratish.

Boshlang'ich ta'lim fanlarini o'qitishda kompyuterda ishlashni joriy etish o'quv texnikasi, dasturiy ta'minot va o'qituvchining maqsadlariga qarab turli darajalarda amalga oshirilishi mumkin:

- an'anaviy kurslarning ba'zi bo'limlarida kompyuterlardan parcha-parcha foydalanish (nazorat qilish, ma'lum ko'nikmalarni mashq qilish, ba'zi jarayonlarni namoyish qilish uchun);

- an'anaviy kurslar uchun kompyuterni q'llab-quvvatlashni yaratish (kurs materialini o'rganishda kompyuter muntazam ravishda ishlatiladi).

Bizning fikrimizcha, zamonaviy ta'lim boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mediasavodxonlik bo'yicha har tomonlama sifatli tayyorgarligini talab qiladi. Boshlang'ich sinf o'qituvchisi dinamik axborot makonida harakat qila olishi, innovatsion jarayonlarni amalga oshirishga tayyor bo'lishi, boshlang'ich sinf o'qituvchilariga axborot texnologiyalari bo'yicha integral ta'lim berishi va ularni turli darslarda keng qo'llashni o'rgatishi kerak. Bunday tayyorgarlik boshlang'ich sinf o'qituvchisini amaliy faoliyatga tayyorlashning muhim tarkibiy qismi bo'lishi kerak.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisini tayyorlashning mazmuni zamonaviy axborot jamiyati tomonidan boshlang'ich sinf o'qituvchisining boshlang'ich ta'limni axborotlashtirish sohasidagi kasbiy malakasiga qo'yiladigan talablarni ta'minlashi kerak. O'qituvchilarning malakasini oshirish jarayonini tashkil etish jarayonida biz talabalarni o'qitish jarayonini tashkil etishning taklif etilayotgan tizimiga asoslangan, ammo andragogikaga asoslangan barcha vositalar, shakllar va usullardan foydalanishni taklif qilamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Худойназаров, Э. М., Дўсчанова, М. М. (2022). Бошланғич таълимда ўқувчиларда таянч компетенцияларни шакллантиришнинг назарий асослари. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(12), 1108-
2. Подласый И. П. Педагогика: Новый курс: В 2 кн. М., 2003. С. 243.
3. Слостенин В. А. Педагогика. М., 2005. С. 29.
4. Madraximovich, K. E., & Ruzimovich, Y. J. (2021). Application of Problem-Based Teaching Methods in the Development of Mathematical Thinking Skills of Students. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 43-47.
5. Khudoynazarov, E. (2023). Theoretical foundations of growing logical thinking of elementary school students. *International Bulletin of Engineering and Technology*, 3(5), 33-37.
6. Худойназаров, Э. М., & Бекметова, З. З. Қ. (2022). Ўқувчиларда Танқидий Фикрлашни Ривожлантиришнинг Педагогик Ва Методик Асослари. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(12), 1099-1107.